

संविधानसभा संविधान अभिलेख अध्ययन तथा निक्क्यौल समिति

राज्यको शासकीय स्वरूप निर्धारण समितिको प्रतिवेदनमा उल्लेखित विषय मध्ये असहमतिका विषयहरूको निक्क्यौल सम्बन्धी प्रतिवेदन, २०७१

संविधानसभा नियमावली, २०७० को नियम ६६ बमोजिम गठन भएको यस संवैधानिक अभिलेख अध्ययन तथा निक्क्यौल समितिलाई सोही नियमावलीको उपनियम (५) र उपनियम (६) को व्यवस्था अनुसार संविधान सभामा रहेका अभिलेख तथा तत्कालीन संविधानसभाले संविधान निर्माणको लागि तयार गरेका दस्तावेज अध्ययन गरी सहमति वा असहमतिका विषय निक्क्यौल गरी विषयगत आधारमा पूर्ण वा आंशिक प्रतिवेदन तयार पारी सभामा पेश गर्ने कार्यक्षेत्र र जिम्मेवारी रहे अनुरूप तत्कालीन संविधानसभाको मिति २०६७/१०/१२ को बैठकबाट भएको अनुसूचीमा उल्लेख भए बमोजिमको निर्णयलाई आधार बनाई राज्यको शासकीय स्वरूप निर्धारण समितिको प्रतिवेदनको संविधानको प्रारम्भिक मस्यौदामा रहेका विषयमध्ये संवैधानिक-राजनीतिक संवाद तथा सहमति समितिमा पठाउन उपयुक्त हुने संविधानका अन्तरवस्तुमा रहेका असहमतिका विषयहरू निक्क्यौल गरिएकोयो प्रतिवेदन संविधानसभा नियमावली, २०७० को नियम ६६ को उपनियम (६) को व्यवस्था अनुरूप संविधान अभिलेख अध्ययन तथा निक्क्यौल समितिकोमिति २०७१।२।०४ गतेको निर्णयानुसारसंविधान सभा समक्ष प्रस्तुत गरिएको छ ।

संघीय कार्यकारीणी सम्बन्धी १८ मतको प्रस्ताव

सि. नं.	विषय	असहमति भएका विषय	समितिको निक्क्यौल	कैफियत
१.	धारा १ संघीय कार्यकारीणी अधिकारको प्रयोग	<p>(१) यो संविधान र अन्य कानूनको अधीनमा रही नेपालको संघीय कार्यकारीणी अधिकार राष्ट्रपतिमा निहित रहनेछ ।</p> <p>(२) यो संविधान र अन्य कानूनको अधीनमा रही नेपालको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन मन्त्रपरिषदको सहयोगमा राष्ट्रपतिले गर्नेछ ।</p> <p>(३) नेपालको संघीय कार्यकारीणी कार्यहरू नेपाल सरकारका नाममा हुनेछन् ।</p> <p>(४) नेपालको संघीय कार्यकारीणी अधिकार यस संविधानको अधीनमा रही अनुसूची ... मा उल्लिखित संघीय सूचि र साभा सूचिमा उल्लिखित विषयवस्तुमा सीमित रहनेछ ।</p> <p>(५) उपधारा (३) बमोजिम नेपाल सरकारको नाममा हुने निर्णय वा आदेश र तत्सम्बन्धी अधिकारपत्रको प्रमाणीकरण कानूनद्वारा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।</p>	यो विषय विवादित रहेकोले संवैधानिक राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने।	<p>संविधानसभाले बनाएको प्रश्नावली</p> <p>१. केन्द्रमा देहायका मध्ये कुन शासन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ?</p> <p>(क) सहमतीय (प्रत्यक्षरूपमा निर्वाचित) राष्ट्रपति प्रणाली</p> <p>(ख) संवैधानिक राष्ट्रपति सहित व्यवस्थापिकाका बहुमत प्राप्त कार्यकारी प्रधानमन्त्री रहने शासन प्रणाली</p> <p>(ग) व्यवस्थापिकाबाट निर्वाचित राष्ट्रपतीय शासन प्रणाली</p> <p>(घ) आलंकारिक राष्ट्रपतिय प्रणाली र जनताबाट प्रत्यक्षरूपमा निर्वाचित कार्यकारी</p>

				अधिकार सहितको प्रधानमन्त्री
२.	धारा २ राष्ट्रपति	<p>(१) नेपालमा एकजना राष्ट्रपति रहनेछ ।</p> <p>(२) राष्ट्रपति नेपालको राष्ट्राध्यक्ष र सरकारप्रमुख हुनेछ ।</p> <p>(३) नेपाली सेनाको परमाधिपति हुनेछ ।</p> <p>(४) राष्ट्रपति नेपालको राष्ट्रियता एवं नेपाली जनताको एकताको प्रतीक हुनेछ ।</p> <p>(५) राष्ट्रपतिले नेपाल र नेपाली जनताको सर्वोत्तम हित र समुन्नतिको लागि यो संविधानको संरक्षण र पालना गर्नेछ ।</p> <p>(६) राष्ट्रपति आफ्नो कर्तव्यपालनको सिलसिलामा नेपाल, नेपाली जनता, संघीय व्यवस्थापिका र आफ्नो दलप्रति उत्तरदायी हुनेछ ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
३.	धारा ३ राष्ट्रपतिको निर्वाचन	<p>(१) वालिग मताधिकारको आधारमा प्रत्यक्ष मतदानबाट राष्ट्रपतिको निर्वाचन पाँच वर्षको लागि गरिनेछ । तर एउटै व्यक्ति दुईपटक भन्दा बढी राष्ट्रपति हुन पाउने छैन ।</p> <p>(२) राष्ट्रपतिको निर्वाचनमा सम्पूर्ण मुलुकलाई एक निर्वाचन क्षेत्र मानी मुलुकभर मतदान भएको कूल सदर मतको पूर्ण बहुमत प्राप्त गर्ने उम्मेदवार निर्वाचित हुनेछ ।</p> <p>(३) पहिलो मतदानमा यदि कुनै उम्मेदवारले पूर्ण बहुमत प्राप्त गर्न नसकेमा सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने दुई उम्मेदवारहरू बीच दोश्रो चरणको मतदानमा प्रतिस्पर्धा हुनेछ । तर सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने कुनै उम्मेदवारले दोश्रो चरणको मतदानको उम्मेदवारीबाट नाम फिर्ता लिएमा बाँकी सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने दुई उम्मेदवारहरूबीच प्रतिस्पर्धा हुनेछ ।</p> <p>(४) पहिलो मतगणना सम्पन्न भएको मितिले १५ दिन भित्र दोश्रो चरणको मतदान सम्पन्न गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>(५) निर्वाचन, मनोनयन वा नियुक्तिद्वारा पूर्ति हुने कुनै पनि राजनैतिक पदमा बहाल रहेको व्यक्ति राष्ट्रपतिको पदमा निर्वाचित भएमा निजको त्यस्तो पद स्वतः रिक्त हुनेछ ।</p> <p>(६) यस संविधानमा उल्लेख भए बाहेक राष्ट्रपतिको निर्वाचन सम्बन्धी अन्य व्यवस्थाहरू ऐनद्वारा व्यवस्थित गरिनेछ ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
४.	धारा ४ राष्ट्रपतिको अधिकार एवं कार्यहरू	<p>(१) राष्ट्रपतिले राष्ट्राध्यक्षका हैसियतले देहायका कार्यहरू गर्नेछ :</p> <p>(क) विधेयकमा स्वीकृति प्रदान गर्ने ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद	

		<p>(ख) विभिन्न न्यायिक, अर्धन्यायिक तथा प्रशासनिक निकाय वा पदाधिकारीहरूको निर्णय बमोजिम भएका दण्ड जरिवाना माफी, मुलतवी, मिनाहा गर्ने,</p> <p>(ग) राष्ट्रको तर्फबाट प्रदान गरिने उपाधि, सम्मान, मानपदवी तथा पुरस्कारहरू प्रदान गर्ने,</p> <p>(घ) विदेशी राजदुत तथा कुटनैतिक प्रतिनिधिहरूबाट ओहोदाको प्रमाणपत्र ग्रहण गर्ने ।</p> <p>(२) राष्ट्रपतिले देहायका कार्यहरू गर्दा मन्त्रिपरिषदबाट निर्णय गराउनु पर्नेछ :</p> <p>(क) देशको दैनिक प्रशासन सञ्चालन गर्ने,</p> <p>(ख) मन्त्रीहरूको कार्यविभाजन गर्ने, कार्यसम्पादन नियमावली र निर्देशिका बनाउने,</p> <p>(ग) दैनिक शासन प्रशासनसँग सम्बन्धित शान्ति, सुरक्षा र व्यवस्था कायम गर्ने,</p> <p>(घ) दैनिक प्रशासन सञ्चालन गर्ने पदाधिकारीहरूको नियुक्ति र मनोनयन गर्ने,</p> <p>(ङ) सेना परिचालन, युद्ध र शान्तिको घोषणा गर्ने, संकटकाल घोषणा गर्ने,</p> <p>(च) व्यवस्थापिका समक्ष नीति, योजना, कार्यक्रम र बजेट प्रस्तुत गर्ने,</p> <p>(छ) अध्यादेश जारी गर्ने,</p> <p>(च) सरकार सञ्चालनमा आइपर्ने समस्याहरू व्यवस्थापन गर्ने ।</p> <p>(३) राष्ट्रपतिले देहायका कार्यहरू गर्दा व्यवस्थापिकाबाट अनुमोदन गराउनु पर्नेछ :</p> <p>(क) राज्यका हरेक निकायको कार्यकारी अधिकार प्रयोग गर्ने पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको नियुक्ति,</p> <p>(ख) राजदूत, विशेष प्रतिनिधि, प्रधान न्यायाधीश तथा न्यायाधीशहरू र गभर्नरको नियुक्ति गर्ने,</p> <p>(ग) वैदेशिक सम्बन्ध विस्तार गर्ने तथा राष्ट्रका तर्फबाट गरिने सन्धि सम्झौताहरू गर्ने,</p> <p>(घ) वार्षिक नीति, योजना, कार्यक्रम र बजेट पास गर्ने,</p> <p>(ङ) आकस्मिक कार्यक्रम र बजेट माग गर्ने ।</p>	तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
५.	धारा ५	(१) राष्ट्रपतिको उम्मेदवारले आफ्नो मनोनयन	सहमति हुन बाँकी	

	उपराष्ट्रपतिको निर्वाचन	पत्र दर्ता गर्दाकै अवस्थामा आफूभन्दा अलग राष्ट्रियता, क्षेत्र र लिङ्गको एकजना व्यक्तिलाई उपराष्ट्रपतिको रूपमा प्रस्तावित गर्नुपर्नेछ । (२) राष्ट्रपतिको उम्मेदवार मध्ये जुन उम्मेदवार विजयी हुन्छ सोही उम्मेदवारले प्रस्तावित गरेको व्यक्तिलाई उप राष्ट्रपति घोषित गरिनेछ ।	देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
६.	धारा ६ राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको योग्यता	देहायको योग्यता पुगेको कुनै पनि व्यक्ति राष्ट्रपति वा उप राष्ट्रपति पदको लागि उम्मेदवार बन्न सक्नेछ : (क) वंशजको नाताले नेपाली नागरिक, (ख) ३५ वर्ष उमेर पूरा भएको, (ग) संघीय व्यवस्थापिकाको सदस्य हुन योग्यता पुगेको, (घ) अन्य कुनै कानूनले अयोग्य नभएको ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
७.	धारा ७ राष्ट्रपति पदमुक्त हुने अवस्था	(१) देहायको अवस्थामा राष्ट्रपति आफ्नो पदबाट मुक्त हुनेछ : (क) मृत्यु भएमा, वा (ख) पदावधि समाप्त भएमा, वा (ग) लिखित राजिनामा दिएमा, वा (घ) प्रत्याह्वान गरिएमा, वा (ङ) खराब आचरण एवं राष्ट्रपतिले संविधानको गम्भीर उल्लंघन गरेको कारण राष्ट्रपति आफ्नो पदीय जिम्मेवारी पूरा गर्न योग्य छैन भनी व्यवस्थापिकाका कूल सदस्यहरू मध्ये एक चौथाई सदस्यहरूले निज विरुद्ध राखेको महाभियोगको प्रस्ताव व्यवस्थापिकाका कूल सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतबाट पारित भएमा । (२) ३ वर्ष ६ महिना पदावधि समाप्त नहुँदै उपधारा (१) बमोजिम राष्ट्रपति पदमुक्त भएमा उपराष्ट्रपतिले ६ महिना भित्र अर्को राष्ट्रपतिको निर्वाचन हुने गरी निर्वाचनको तिथि तोक्नेछ । (३) ३ वर्ष ६ महिना पदावधि समाप्त गरी उपधारा (१) बमोजिम राष्ट्रपति पदमुक्त भएमा बाँकी अवधिको लागि उपराष्ट्रपतिले राष्ट्रपतिको रूपमा कार्यसम्पादन गर्नेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
८.	धारा ८ प्रत्याह्वान सम्बन्धी व्यवस्था	(१) जुन दलबाट राष्ट्रपति निर्वाचित भएको हो सो दलको केन्द्रीय कार्यकारिणी निकायको कम्तीमा पनि दुई तिहाई सदस्यहरूले निजलाई पदबाट फिर्ता बोलाउने निर्णय गरी व्यवस्थापिका समक्ष प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ । (२) निर्वाचन आयोगले तयार गरेको पछिल्लो मतदाता नामावली बमोजिम तत्काल	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	

		<p>कायम रहेका मतदाताहरू मध्ये हरेक प्रदेशबाट कम्तीमा दश प्रतिशत मतदाताहरूले राष्ट्रपतिलाई पदबाट फिर्ता बोलाउन आवश्यक छ भनी कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम हस्ताक्षर गरी निर्वाचन आयोगमा प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछन् ।</p> <p>(३) निर्वाचन आयोगले उपधारा (२) बमोजिम पेश हुन आएको प्रस्तावका सम्बन्धमा दुई महिनाभित्र जाँचबुझ समाप्त गरी सो प्रस्तावका सम्बन्धमा आयोग सन्तुष्ट भएमा जाँचबुझ समाप्त भएको मितिले ७ दिन भित्र सो प्रस्ताव व्यवस्थापिका समक्ष पठाउनु पर्नेछ ।</p> <p>(४) उपधारा (१) र (३) बमोजिम प्राप्त हुन आएको प्रस्ताव निर्णयार्थ प्रस्तुत हुँदा व्यवस्थापिकाको तत्काल कायम रहेको सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतबाट सो प्रस्ताव पारित भएमा उप राष्ट्रपति पदमुक्त भएको मानिनेछ ।</p>		
९.	धारा ९ उप राष्ट्रपति पदमुक्त हुने अवस्था	<p>(१) देहायको अवस्थामा उप राष्ट्रपति आफ्नो पदबाट मुक्त हुनेछ :</p> <p>(क) मृत्यु भएमा, वा</p> <p>(ख) पदावधि समाप्त भएमा, वा</p> <p>(ग) लिखित राजिनामा दिएमा, वा</p> <p>(घ) खराब आचरण एवं उपराष्ट्रपतिले संविधानको गम्भीर उल्लंघन गरेको कारण उपराष्ट्रपति आफ्नो पदीय जिम्मेवारी पूरा गर्न सक्षम छैन भनी व्यवस्थापिकाका कूल सदस्यहरू मध्ये एक चौथाई सदस्यहरूले निज विरुद्ध राखेको महाभियोगको प्रस्ताव व्यवस्थापिकाका कूल सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतबाट पारित भएमा ।</p> <p>(ङ) जुन दलबाट उपराष्ट्रपति निर्वाचित भएको हो सो दलको केन्द्रीय कार्यकारिणी निकायको कम्तीमा पनि दुई तिहाई सदस्यहरूले निजलाई पदबाट फिर्ता बोलाउने निर्णय गरी व्यवस्थापिका समक्ष पेश गरेको प्रस्ताव निर्णयार्थ प्रस्तुत हुँदा व्यवस्थापिकाको तत्काल कायम रहेको सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतबाट सो प्रस्ताव पारित भएमा उपराष्ट्रपति पदमुक्त भएको मानिनेछ ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
१०.	धारा १० सपथ	<p>(१) राष्ट्रपतिले व्यवस्थापिकाको अध्यक्ष समक्ष अनुसूची ... को ढाँचामा पद तथा गोपनीयताको शपथ लिनु पर्नेछ ।</p> <p>(२) उप राष्ट्रपतिले आफ्नो कार्यभार सम्हाल्नु</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद	

		अघि राष्ट्रपति समक्ष अनुसूची ...को ढाँचामा पद तथा गोपनियताको शपथ लिनु पर्नेछ । (३) राष्ट्रपति तथा उप राष्ट्रपति निर्वाचित भएको ३० दिन भित्र पद तथा गोपनियताको शपथ नलिएमा राष्ट्रपति तथा उप राष्ट्रपतिको पद स्वतःनिष्कृत भएको मानिनेछ ।	तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
११.	धारा ११ पारिश्रमिक र अन्य सुविधाहरू	राष्ट्रपति तथा उप राष्ट्रपतिको पारिश्रमिक र अन्य सुविधाहरू ऐनद्वारा निर्धारित भए बमोजिम हुनेछ । यस्तो ऐन नबनेसम्मको लागि नेपाल सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
१२.	धारा १२ मन्त्रपरिषदको गठन	(१) राष्ट्रपतिले निजको अध्यक्षतामा तत्काल कायम रहेको व्यवस्थापिकामा प्रतिनिधित्व गर्ने दलहरूले पाएको सिट संख्याको अनुपातमा व्यवस्थापिकाका सदस्यहरू मध्येबाट समानुपातिक एवं समावेशी सिद्धान्तका आधारमा मन्त्रपरिषदको गठन गर्नेछ । तर संघीय व्यवस्थापिकाको कूल सदस्य संख्याको ५ प्रतिशत भन्दा कम सदस्य भएको राजनैतिक दलको तर्फबाट मन्त्री नियुक्त गर्न राष्ट्रपति वाध्य हुने छैन । (२) उपधारा (१) बमोजिम राष्ट्रपतिले मन्त्रीहरू नियुक्त गर्दा सम्बन्धित संसदीय दलको नेतासँग परामर्श गर्नेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	२. मन्त्रपरिषदको गठन विधि के हुने ?
१३.	धारा १३ मन्त्रपरिषदको संख्या	राष्ट्रपतिले मन्त्रपरिषदमा व्यवस्थापिकाको कूल सदस्य संख्याको दश प्रतिशतमा नबढाई मन्त्रीहरूको नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
१४.	धारा १४ मन्त्री पदमुक्त हुने अवस्था	(१) देहायको अवस्थामा कुनै मन्त्री आफ्नो पदबाट मुक्त हुनेछ : (क) निजको मृत्यु भएमा, वा (ख) राष्ट्रपति समक्ष लिखित राजिनामा दिएमा, वा (ग) निज संघीय व्यवस्थापिकाको सदस्य नरहेमा, वा (घ) सम्बन्धित दलले फिर्ता बोलाएमा, वा (ङ) राष्ट्रपतिले निजलाई पदमुक्त गरियोस् भनी राखेको प्रस्ताव व्यवस्थापिकाको बहुमतबाट पारित भएमा, वा	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	

		<p>(च) व्यवस्थापिकाको कूल सदस्य संख्याको एक चौथाई सदस्यहरूले निज विरुद्ध राखेको अविश्वासको प्रस्ताव कूल सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतबाट पारित भएमा, वा</p> <p>(छ) जुन दलको सिफारिसमा मन्त्री भएको हो राष्ट्रपतिले सो दलको सम्मतिमा निजलाई पदमुक्त गरेमा ।</p> <p>स्पष्टीकरण: यस धाराको प्रयोजनका लागि मन्त्री भन्नाले राज्यमन्त्री र सहायक मन्त्रीहरूलाई समेत जनाउनेछ ।</p>		
१५.	धारा १५ मन्त्रपरिषदको निर्णय प्रकृत्या	मन्त्रपरिषदमा प्रस्तुत गरिएका विषयहरू सहमतिमा निर्णय गरिनेछ । तर कुनै विषयमा सहमति कायम हुन नसकेमा बहुमतबाट निर्णय गरिनेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
१६.	धारा १६ मन्त्रीहरूको उत्तरदायित्व	मन्त्रीहरू आफ्नो विभागीय कार्यका लागि व्यक्तिगत रूपमा राष्ट्रपतिप्रति र सामूहिक रूपमा राष्ट्रपति र व्यवस्थापिकाप्रति जवाफदेही हुनेछन् ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
१७.	धारा १७ सहायक मन्त्री	राष्ट्रपतिले धारा १३ मा उल्लेखित अधिकतम संख्यामा नबढ्ने गरी आवश्यकता अनुसार सहायक मन्त्री नियुक्त गर्न सक्नेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
१८.	धारा १८ पारिश्रमिक तथा अन्य सुविधाहरू	मन्त्री तथा सहायक मन्त्रीहरूको पारिश्रमिक र अन्य सुविधाहरू ऐनद्वारा निर्धारण हुनेछ । सो बमोजिम ऐनद्वारा निर्धारण नभएसम्म नेपाल सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
१९.	धारा १९ शपथ	मन्त्री तथा सहायक मन्त्रीहरूले आफ्नो कार्यभार सम्हाल्न अघि राष्ट्रपति समक्ष पद तथा गोपनीयताको शपथ लिनुपर्नेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
२०.	धारा २० नेपाल सरकारको कार्य सञ्चालन	<p>(१) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत नियमावली बमोजिम नेपाल सरकारको कार्य विभाजन र कार्यसम्पादन हुनेछ ।</p> <p>(२) उपधारा (१) अन्तर्गतको नियमावलीको पालना भए नभएको सम्बन्धमा कुनै अदालतमा प्रश्न उठाउन सकिने छैन ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	

संघीय कार्यकारीणी सम्बन्धी १६ मतको प्रस्ताव

सि.	विषय	असहमति भएका विषय	समितिको	कैफियत
-----	------	------------------	---------	--------

नं.			निक्यौल	
२१.	धारा १ राष्ट्रपति	(१) नेपालमा एकजना राष्ट्रपति रहनेछ । (२) राष्ट्रपति मुलुकको राष्ट्राध्यक्ष हुनेछ र सोही हैसियतमा यस संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम निजले आफ्नो कार्य सम्पादन गर्नेछ । (३) राष्ट्रपति नेपाली सेनाको परमाधिपति हुनेछ । (४) राष्ट्रपति नेपालको राष्ट्रियता एवं नेपाली जनताको एकताको प्रतीकको रूपमा रहनेछ । नेपाल र नेपाली जनताको सर्वोत्तम हित र समुन्नतिको लागि संविधानको संरक्षण र पालना गर्नु राष्ट्रपतिको प्रमुख कर्तव्य हुनेछ ।	यो विषय विवादित रहेकोले संवैधानिक राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउन उपयुक्त हुने ।	
२२.	धारा २ राष्ट्रपतिको निर्वाचन	(१) राष्ट्रपतिको निर्वाचन संघीय व्यवस्थापिकाका दुवै सदनका सदस्यहरू तथा प्रादेशिक व्यवस्थापिकाका सम्पूर्ण सदस्यहरू मतदाता रहेको निर्वाचक मण्डलबाट कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम एक व्यक्ति एक मतका आधारमा हुनेछ । (२) निर्वाचनका वखत तत्काल कायम रहेका सम्पूर्ण सदस्यहरूको बहुमत प्राप्त गर्ने व्यक्ति राष्ट्रपति निर्वाचित हुनेछ । (३) उपधारा (२) बमोजिम कुनै उम्मेदवारले पूर्ण बहुमत प्राप्त गर्न नसकेमा सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने दुई उम्मेदवारहरू बीच दोश्रो चरणको मतदान हुनेछ । (४) दोश्रो चरणको मतदानमा कूल सदर मतको ५० प्रतिशत भन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने उम्मेदवार राष्ट्रपतिमा निर्वाचित भएको मानिनेछ । तर दोश्रो चरणको निर्वाचनमा दुई उम्मेदवारहरू बीच मत बराबर भएमा गोलाप्रथाद्वारा विजयी उम्मेदवारको घोषणा गरिनेछ । (५) राष्ट्रपतिको निर्वाचन सम्बन्धी अन्य कार्यविधि ऐनद्वारा निर्धारित हुनेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
२३.	धारा ३ राष्ट्रपतिको पदावधि	(१) राष्ट्रपतिको पदावधि ५ वर्षको हुनेछ । तर दुई कार्यकाल राष्ट्रपति भइसकेको व्यक्ति तेश्रो पटकको निर्वाचनमा उम्मेदवार हुनसक्ने छैन । (२) निर्वाचन, मनोनयन वा नियुक्तिद्वारा पूर्ति हुने कुनै पनि राजनैतिक पदमा बहाल रहेको कुनै व्यक्ति राष्ट्रपतिको पदमा निर्वाचित भएमा निजको त्यस्तो पद स्वतः रिक्त हुनेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
२४.	धारा ४ राष्ट्रपतिको योग्यता	राष्ट्रपति हुनको लागि कुनै पनि व्यक्तिले देहायको योग्यता पूरा गरेको हुनु पर्नेछ :- (क) संघीय व्यवस्थापिकाको सदस्य हुन योग्य भएको, (ख) कम्तीमा पैतीस वर्ष उमेर पूरा भएको ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
२५.	धारा ५ राष्ट्रपति	देहायको अवस्थामा राष्ट्रपति आफ्नो पदबाट मुक्त हुनेछ :-	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले	

	पदमुक्त हुने अवस्था	<p>(क) निजले उपराष्ट्रपति समक्ष राजिनामा दिएमा,</p> <p>(ख) निजले संविधानको गम्भीर उल्लंघन गरेको आरोपमा संघीय व्यवस्थापिकाको दुवै सदन र प्रादेशिक व्यवस्थापिकाका तत्काल कायम रहेका सम्पूर्ण सदस्यहरूको कम्तीमा एक तिहाई सदस्यहरूले निजको विरुद्ध राखेको महाभियोगको प्रस्ताव दुई तिहाई बहुमतबाट पारित भएमा,</p> <p>(ग) निजको मृत्यु भएमा, वा</p> <p>(घ) निजको पदावधि समाप्त भएमा ।</p>	संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
२६.	धारा ६ राष्ट्रपतिको काम कर्तव्य र अधिकार	<p>(१) राष्ट्रपतिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :</p> <p>(क) संघीय व्यवस्थापिकाको अधिवेशन आह्वान र अन्त्य गर्ने,</p> <p>(ख) संघीय व्यवस्थापिकाले पारित गरेका विधेयकमा स्वीकृति प्रदान गर्ने,</p> <p>(ग) संविधान तथा कानून बमोजिम विभिन्न पदाधिकारीहरूको नियुक्ति गर्ने,</p> <p>(घ) विदेशी राजदुत तथा कूटनैतिक प्रतिनिधिहरूबाट ओहोदाको प्रमाणपत्र ग्रहण गर्ने,</p> <p>(ङ) नेपालको तर्फबाट पुरस्कार, मानपदवी, अलंकार र पदकहरू प्रदान गर्ने ।</p> <p>(च) नेपाल भरका सम्पूर्ण न्यायिक एवं अर्धन्यायिक एवं प्रशासनिक निकाय वा पदाधिकारीहरूबाट कानून बमोजिम पाएको सजायलाई माफी, मुलतवी र कम गर्ने ।</p> <p>(२) यस संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम राष्ट्रपतिले आफ्नो अधिकारको प्रयोग गर्दा सामान्यतया: मन्त्रिपरिषदको सल्लाह र सम्मतिबाट गर्नेछ । यस्तो सल्लाह र सम्मति प्रधानमन्त्री मार्फत पेश हुनेछ ।</p> <p>(३) उपधारा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो संविधान र अन्य कानून बमोजिम अन्य कुनै निकाय वा पदाधिकारीको सिफारिसमा गरिने कार्यहरू गर्दा मन्त्रिपरिषदको सल्लाह र सम्मति आवश्यक पर्नेछैन ।</p> <p>(४) उपधारा (१) बमोजिम राष्ट्रपतिको नाममा हुने निर्णय वा आदेश र तत्सम्बन्धी अधिकारपत्रको प्रमाणिकरण कानूनद्वारा व्यवस्था भएबमोजिम हुनेछ ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
२७.	धारा ७ राष्ट्रपतिको शपथ	<p>(१) राष्ट्रपतिले आफ्नो कार्यभार सम्हाल्नु अघि अनुसूची ..... को ढाँचामा प्रधान न्यायाधीश समक्ष पद तथा गोपनीयताको शपथ लिनु पर्नेछ ।</p> <p>(२) आफू निर्वाचित भएको ३० दिनभित्र पद तथा</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	

		गोपनीयताको शपथ नलिएमा राष्ट्रपतिको पद स्वतः निष्कृत भएको मानिनेछ ।		
२८.	धारा ८ उपराष्ट्रपति	(१) नेपालमा एकजना उपराष्ट्रपति रहनेछ । (२) राष्ट्रपतिको अनुपस्थितिमा वा पदावधि समाप्त भएकोमा बाहेक अन्य तरिकाबाट राष्ट्रपति पदमुक्त भएमा अर्को राष्ट्रपति निर्वाचित भई कार्यभार नसम्हालेसम्मका लागि राष्ट्रपतिबाट गरिने कार्यहरू उपराष्ट्रपतिबाट सम्पादन गरिनेछ । (३) राष्ट्रपति र उप राष्ट्रपति दुवै पदमा एकै लिङ्गको व्यक्ति निर्वाचित हुने गरी निर्वाचन गरिने छैन । (४) निर्वाचन, मनोनयन वा नियुक्तिद्वारा पूर्ति हुने कुनै पनि राजनैतिक पदमा बहाल रहेको कुनै व्यक्ति उपराष्ट्रपतिको पदमा निर्वाचित भएमा निजको त्यस्तो पद स्वतः रिक्त हुनेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
२९.	धारा ९ उपराष्ट्रपति पदमुक्त हुने अवस्था	देहायको अवस्थामा उपराष्ट्रपति आफ्नो पदबाट मुक्त हुनेछ :- (क) निजले राष्ट्रपति समक्ष राजिनामा दिएमा, (ख) निजले संविधानको गम्भीर उल्लंघन गरेको आरोपमा व्यवस्थापिकाका तत्काल कायम रहेका सम्पूर्ण सदस्यहरूको कम्तीमा दुई तिहाई बहुमतबाट निजको विरुद्ध महाभियोगको प्रस्ताव पारित भएमा, वा (ग) निजको मृत्यु भएमा ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
३०.	धारा १० उपराष्ट्रपति सम्बन्धी अन्य व्यवस्था	उपराष्ट्रपतिको योग्यता, निर्वाचन प्रक्रिया तथा पदावधिसम्बन्धी व्यवस्था राष्ट्रपतिको सरह हुनेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
३१.	धारा ११ उपराष्ट्रपति को शपथ	(१) उपराष्ट्रपतिले आफ्नो कार्यभार सम्हाल्नु अघि अनुसूची .. को ढाँचामा राष्ट्रपति समक्ष पद तथा गोपनीयताको शपथ लिनु पर्नेछ । (२) आफू निर्वाचित भएको ३० दिन भित्र पद तथा गोपनीयताको शपथ नलिएमा उपराष्ट्रपतिको पद स्वतः निष्कृत भएको मानिनेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
३२.	धारा १२ राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपति को पारिश्रमिक तथा सुविधा	राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको पारिश्रमिक तथा अन्य सुविधा ऐनद्वारा निर्धारण भए बमोजिम हुनेछ र त्यस्तो ऐन नबनेसम्म नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
३३.	धारा १३ राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपति को	(१) राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको कार्यलाई सहयोग पुर्याउनको लागि छुट्टाछुट्टै कार्यालय रहनेछ । (२) उपधारा (१) बमोजिमको कार्यालयको काम कारबाही सञ्चालन गर्न आवश्यक कर्मचारी तथा	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति	

	कार्यालय	व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कुराहरू नेपाल सरकारले व्यवस्था गर्नेछ ।	समितिमा पठाउने ।	
३४.	धारा १४ कार्यकारिणी अधिकार	<p>(१) नेपालको कार्यकारिणी अधिकार यो संविधान र अन्य कानून बमोजिम राष्ट्रपति र मन्त्रिपरिषद्मा निहित हुनेछ ।</p> <p>(२) यो संविधान र अन्य कानूनको अधीनमा रही नेपालको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन गर्ने अभिभारा मन्त्रिपरिषद्दुपर हुनेछ ।</p> <p>(३) राष्ट्रपतिको नाममा यो संविधान र अन्य कानून बमोजिम हुनुपर्ने काम बाहेक अरू सबै संघीय कार्यकारिणी कामहरू नेपाल सरकारको नाममा हुनेछ ।</p> <p>(४) नेपालको संघीय कार्यकारिणी अधिकार यस संविधानको अधीनमा रही अनुसूची ... मा उल्लिखित संघीय सूचि र साभ्मा सूचिमा उल्लिखित विषयवस्तुमा सीमित रहनेछ ।</p> <p>(५) उपधारा (३) बमोजिम नेपाल सरकारको नाममा हुने निर्णय वा आदेश र तत्सम्बन्धी अधिकारपत्रको प्रमाणीकरण कानूनद्वारा व्यवस्था भएबमोजिम हुनेछ ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	<p>संविधानसभाले बनाएको प्रश्नावली</p> <p>१. केन्द्रमा देहायका मध्ये कुन शासन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ?</p> <p>(क) सहमतीय (प्रत्यक्षरूपमा निर्वाचित) राष्ट्रपति प्रणाली</p> <p>(ख) संवैधानिक राष्ट्रपति सहित व्यवस्थापिकामा बहुमत प्राप्त कार्यकारी प्रधानमन्त्री रहने शासन प्रणाली</p> <p>(ग) व्यवस्थापिकाबाट निर्वाचित राष्ट्रपतीय शासन प्रणाली</p> <p>(घ) आलंकारिक राष्ट्रपतीय प्रणाली र जनताबाट प्रत्यक्षरूपमा निर्वाचित कार्यकारी अधिकार सहितको प्रधानमन्त्री</p>
३५.	धारा १५ मन्त्रिपरिषद्को गठन	<p>(१) राष्ट्रपतिले व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनमा बहुमत प्राप्त संसदीय दलको नेतालाई प्रधानमन्त्री पदमा नियुक्त गरी निजकै अध्यक्षतामा मन्त्रिपरिषद्को गठन गर्नेछ ।</p> <p>(२) मन्त्रिपरिषद्मा प्रधानमन्त्रीका अतिरिक्त आवश्यकता अनुसार उप-प्रधानमन्त्री र अन्य मन्त्रिहरू रहने छन् ।</p> <p>स्पष्टीकरण : यस धाराको प्रयोजनका लागि "मन्त्री" भन्नाले मन्त्रालयको छुट्टै कार्यभार सम्हाल्ने राज्य मन्त्रि समेतलाई जनाउनेछ ।</p> <p>(३) राष्ट्रपतिले प्रधानमन्त्रीको सिफारिसमा व्यवस्थापिकाका सदस्यहरू मध्येबाट समानुपातिक समावेशी सिद्धान्त बमोजिम उपप्रधानमन्त्री र अन्य मन्त्रीहरू नियुक्त गर्नेछ ।</p> <p>(४) प्रधानमन्त्री र अन्य मन्त्रिहरू व्यवस्थापिका-संसदप्रति सामूहिकरूपमा उत्तरदायी हुनेछन् र मन्त्रिहरू आफ्ना मन्त्रालयको कामका लागि व्यक्तिगत रूपमा प्रधानमन्त्री र व्यवस्थापिका-संसदप्रति उत्तरदायी हुनेछन् ।</p> <p>(५) देहायका अवस्थामा प्रधानमन्त्री आफ्नो पदबाट मुक्त हुनेछ :-</p> <p>(क) निजले राष्ट्रपति समक्ष लिखित राजीनामा दिएमा, वा</p> <p>(ख) धारा ... बमोजिम निजको विरुद्ध अविश्वासको प्रस्ताव पारित भएमा, वा</p> <p>(ग) निज व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनको सदस्य नरहेमा, वा</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	२. मन्त्रिपरिषद्को गठन विधि के हुने ?

		<p>(घ) निजको मृत्यु भएमा ।</p> <p>(६) उप-प्रधानमन्त्री वा अन्य मन्त्री देहायका अवस्थामा आफ्नो पदबाट मुक्त हुनेछन् :-</p> <p>(क) निजले प्रधानमन्त्री समक्ष लिखित राजीनामा दिएमा, वा</p> <p>(ख) प्रधानमन्त्रीले निजलाई पद मुक्त गरेमा, वा</p> <p>(ग) उपधारा (५) बमोजिम प्रधानमन्त्री आफ्नो पदबाट मुक्त भएमा, वा</p> <p>(घ) निजको मृत्यु भएमा ।</p> <p>(७) उपधारा (५) बमोजिम प्रधानमन्त्री आफ्नो पदबाट मुक्त भएपनि अर्को मन्त्रिपरिषद् गठन नभएसम्म सोही मन्त्रिपरिषद्ले कार्य सञ्चालन गर्नेछ ।</p> <p>तर प्रधानमन्त्रीको मृत्यु भएमा नयाँ प्रधानमन्त्रीको चयन नभएसम्मको लागि उप-प्रधानमन्त्री वा वरिष्ठतम मन्त्रिले प्रधानमन्त्रीको रूपमा कार्य सञ्चालन गर्नेछ ।</p>		
३६.	धारा १६ राज्यमन्त्री र सहायकमन्त्री	<p>(१) प्रधानमन्त्रीले व्यवस्थापिकाको सदस्य मध्येबाट समानुपातिक समावेशी सिद्धान्त बमोजिम राज्यमन्त्री नियुक्त गर्न सक्नेछ ।</p> <p>(२) प्रधानमन्त्रीले कुनै मन्त्रिलाई निजको कार्यभार सञ्चालनमा सहायता गर्न व्यवस्थापिकाको सदस्य मध्येबाट समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तबमोजिम सहायकमन्त्री नियुक्त गर्न सक्नेछ ।</p> <p>(३) उपधारा (१) र (२) बमोजिम राज्यमन्त्री र सहायकमन्त्रीहरू धारा १८ मा तोकिएको संख्यामा नबढ्ने गरी नियुक्त गरिनेछ ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
३७.	धारा १७ व्यवस्थापिकाको सदस्य नभएको व्यक्ति मन्त्री हुने	<p>(१) धारा १५ र १६ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि व्यवस्थापिकाको सदस्य नभएको कुनै व्यक्तिलाई प्रधानमन्त्रीले मन्त्री, राज्यमन्त्री वा सहायकमन्त्रीमा नियुक्त गर्न सक्नेछ ।</p> <p>तर यस्तो मन्त्री, राज्यमन्त्री वा सहायकमन्त्रीले शपथग्रहण गरेको मितिले ६ महिना भित्र व्यवस्थापिकाको सदस्यता प्राप्त गर्नुपर्नेछ । यस अवधि भित्र सदस्यता प्राप्त गर्न नसकेमा व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनको सो कार्यकाल भरी निज मन्त्री पदमा पुनः नियुक्तिका लागि योग्य मानिने छैन ।</p> <p>(२) पछिल्लो पटक सम्पन्न संघीय व्यवस्थापिकाको आम निर्वाचनमा पराजित भएको व्यक्तिलाई उपधारा (१) बमोजिम मन्त्री, राज्यमन्त्री वा सहायकमन्त्री पदमा नियुक्त गरिने छैन ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
३८.	धारा १८ मन्त्रिपरिषद्को अधिकतम संख्या	यस संविधानमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि मन्त्रिपरिषदमा प्रधानमन्त्रीले २५ जनामा नबढाई मन्त्रीहरूको नियुक्ति गर्नेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्बाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
३९.	धारा १९	प्रधानमन्त्री, उप-प्रधानमन्त्री, मन्त्री, राज्य मन्त्री र	सहमति हुन बाँकी	

	पारिश्रमिक तथा अन्य सुविधाहरू	सहायक मन्त्रीहरूको पारिश्रमिक र अन्य सुविधाहरू ऐनद्वारा निर्धारण हुनेछ । सो बमोजिम ऐनद्वारा निर्धारण नभएसम्म नेपाल सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ ।	देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
४०	धारा २० शपथ	प्रधानमन्त्रीले राष्ट्रपति समक्ष र उप-प्रधानमन्त्री, मन्त्री, राज्यमन्त्री तथा सहायक मन्त्रीले प्रधानमन्त्री समक्ष आफ्नो पद र गोपनीयताको शपथ ग्रहण गर्नुपर्नेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
४१.	धारा २१ नेपाल सरकारको कार्य सञ्चालन	(१) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत नियमावली बमोजिम नेपाल सरकारको कार्य विभाजन र कार्य सम्पादन हुनेछ । (२) उपधारा (१) अन्तर्गतको नियमावलीको पालना भयो वा भएन भन्ने प्रश्न कुनै अदालतमा उठाउन सकिने छैन ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
४२.	धारा २२ अविश्वासको प्रस्ताव सम्बन्धी व्यवस्था	(१) प्रधानमन्त्री माथि विश्वास छैन भनी संघीय व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनका कूल सदस्यहरू मध्ये एक चौथाई सदस्यले प्रधानमन्त्रीमाथि सदनको विश्वास छैन भनी राखेको अविश्वासको प्रस्ताव सदनको कूल सदस्य संख्याको बहुमतले पारित भएमा प्रधानमन्त्री पदमुक्त भएको मानिनेछ । (२) यस्तो अविश्वासको प्रस्ताव प्रधानमन्त्री नियुक्त भएपछि पहिलो एक वर्षसम्म र एकपटक राखेको अविश्वासको प्रस्ताव असफल भएको अर्को एक वर्ष भित्र राख्न पाइने छैन । (३) यस धारा बमोजिम राखिएको अविश्वासको प्रस्तावमा प्रस्ताव पारित भएमा गठन हुने मन्त्रपरिषदको अध्यक्षता गर्ने प्रधानमन्त्रीको नाम समेत प्रस्तावित हुनुपर्नेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	
४३.	धारा २३ प्रधानमन्त्रीको नियुक्ति सम्बन्धी विशेष व्यवस्था	(१) संघीय व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनमा कुनै दलले स्पष्ट बहुमत प्राप्त गर्न नसकेको अवस्थामा राष्ट्रपतिले दुई वा दुईभन्दा बढी दलहरूको समर्थनबाट संघीय व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनका सदस्यहरूको बहुमतको विश्वास प्राप्त गर्न सक्ने सदस्यलाई प्रधानमन्त्री पदमा नियुक्त गर्नेछ । (२) उपधारा (१) बमोजिम कुनै सदस्यले संघीय व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनका सदस्यहरूको बहुमत प्राप्त गर्न नसक्ने अवस्था भएमा राष्ट्रपतिले सो सदनमा सबैभन्दा बढी सदस्यहरू भएको संसदीय दलको नेतालाई प्रधानमन्त्रीको पदमा नियुक्त गर्नेछ । (३) उपधारा (१) वा (२) बमोजिम नियुक्त प्रधानमन्त्रीले आफू नियुक्त भएको ३० दिनभित्र संघीय व्यवस्थापिकाको तल्लो	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक- राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	

		सदनबाट विश्वासको मत प्राप्त गर्नुपर्नेछ । (४) उपधारा (२) बमोजिम नियुक्त प्रधानमन्त्रीले उपधारा (३) बमोजिम विश्वासको मत प्राप्त गर्न नसकेमा राष्ट्रपतिले संघीय व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनलाई भंग गरी ६ महिना भित्र अर्को निर्वाचन हुने मिति तोक्नेछ ।		
४४	धारा २४ राष्ट्रपतिलाई सूचना दिने र राष्ट्रपतिले सुभावा दिन सक्ने	(१) देहायका विषयहरूमा प्रधानमन्त्रीले राष्ट्रपतिलाई जानकारी गराउनेछ :- (क) नेपालको शासन व्यवस्था सम्बन्धी मन्त्रपरिषदका निर्णयहरू, (ख) व्यवस्थापिकामा पेश गरिने विधेयकहरू, (ग) खण्ड (क) र (ख) मा उल्लेखित विषयहरूसँग सम्बन्धित राष्ट्रपतिले जानकारी मागेका अन्य कुराहरू र (घ) देशको समसामयिक परिस्थिति र शान्ति सुरक्षा, राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक, प्रशासनिक र वैदेशिक सम्बन्धका कुराहरू । (२) राष्ट्रपतिले राष्ट्रिय महत्वका विषयहरूमा मन्त्रपरिषदलाई सुभावा वा प्रोत्साहन दिन सक्नेछ ।	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	

संघीय कार्यकारीणी सम्बन्धी ३ मतको प्रस्ताव

सि.नं	विषय	असहमति भएका विषय	समितिको निष्कर्ष	कैफियत
४५.	धारा १ राष्ट्रपति	(१) नेपालमा एकजना राष्ट्रपति रहनेछ । राष्ट्रपति राष्ट्रप्रमुख र सरकार प्रमुख दुवै हुनेछ । (२) राष्ट्रपति नेपाली सेनाको परमाधिपति हुनेछ । (३) राष्ट्रपति नेपालको राष्ट्रियता एवं नेपाली जनताको एकताको प्रतीक हुनेछ । (४) राष्ट्रपतिले नेपाल र नेपाली जनताको सर्वोत्तम हित र समुन्नतिको लागि यो संविधानको संरक्षण र पालना गर्नेछ ।	यो विषय विवादित रहेकोले संवैधानिक राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउन उपयुक्त हुने ।	
४६.	धारा २ राष्ट्रपति को अधिकार एवं कार्यहरू	यो संविधान र कानूनको अधीनमा रही राष्ट्रपतिले राष्ट्रप्रमुख र सरकारप्रमुखको हैसियतले देहाय बमोजिमका कार्यहरू गर्नेछ : (क) विधेयकमा स्वीकृति प्रदान गर्ने वा विधेयकलाई पुनर्विचारका लागि व्यवस्थापिका समक्ष फिर्ता पठाउने । (ख) व्यवस्थापिका दुवै सदनको बैठकको आह्वान र अन्त्य गर्ने, (ग) संविधान र कानून बमोजिम विभिन्न पदाधिकारीहरूको नियुक्ति गर्ने,	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	

		<p>(घ) संविधान र कानून बमोजिम राष्ट्रिय जनमत संग्रहको घोषणा गर्ने,</p> <p>(ङ) विदेशी राजदुत तथा कुटनैतिक प्रतिनिधिहरूबाट ओहोदाको प्रमाण पत्र ग्रहण गर्ने,</p> <p>(च) नेपाली राजदुत तथा कुटनैतिक प्रतिनिधिहरूको नियुक्ति गर्ने,</p> <p>(छ) विभिन्न न्यायिक, अर्ध न्यायिक एवं प्रशासकीय निकाय वा पदाधिकारीहरूबाट पाएको सजाय माफी, मुलतवी दिने तथा घटाउने,</p> <p>(ज) राष्ट्रको तर्फबाट प्रदान गरिने पुरस्कार, मानपदवी, उपाधी एवं सम्मान प्रदान गर्ने</p>	
४७.	धारा ३ राष्ट्रपति को निर्वाचन	<p>(१) प्रत्येक आम निर्वाचन पश्चात वा राष्ट्रपतिको पदरिक्त भएको अवस्थामा निर्वाचन आयोगबाट निर्वाचन परिणाम घोषणा भएको वा पदरिक्त भएको ३० दिन भित्र संघीय व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनका सम्पूर्ण सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतले आफूहरू मध्येबाट राष्ट्रपतिको निर्वाचन गर्नेछ ।</p> <p>(२) पहिलो पटकको मतदानमा कुनै उम्मेदवारले दुई तिहाई बहुमत प्राप्त गर्न नसकेमा सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने दुई उम्मेदवारहरू बीच दोश्रो चरणको मतदान हुनेछ ।</p> <p>(३) दोश्रो चरणको मतदानमा समेत कुनै उम्मेदवारले दुई तिहाई बहुमत प्राप्त गर्न नसकेमा सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने उम्मेदवार राष्ट्रपतिको रूपमा निर्वाचित भएको मानिनेछ ।</p> <p>(४) उपधारा (३) बमोजिम निर्वाचित भएको राष्ट्रपतिले व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनमा निर्वाचित राजनैतिक दलहरूले पाएको सिट संख्याको अनुपातमा मन्त्रिपरिषदको गठन गरी ६ महिनाभित्र अर्को आम निर्वाचन हुने गरी निर्वाचनको तिथि घोषणा गर्नुपर्नेछ । तर यस्तो मन्त्रिपरिषदमा व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनमा तीन प्रतिशत भन्दा कम सदस्यसंख्या भएको राजनैतिक दललाई समावेश गर्न राष्ट्रपति बाध्य हुनेछैन ।</p> <p>(५) दुई पटक राष्ट्रपति भइसकेको व्यक्ति अर्को कार्यकालका लागि राष्ट्रपतिको उम्मेदवार हुन योग्य मानिने छैन ।</p> <p>(६) निर्वाचन, मनोनयन वा नियुक्तिद्वारा पूर्ति हुने कुनै पनि पदमा बहाल रहेको कुनै व्यक्ति राष्ट्रपतिको पदमा निर्वाचित भएमा निजको त्यस्तो पद स्वतः रिक्त हुनेछ र निज कुनै राजनैतिक दलको साधारण सदस्य समेत रहने</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।

		<p>छैन ।</p> <p>(७) राष्ट्रपतिको निर्वाचन सम्बन्धी कार्यविधि सम्बन्धित सदनले निर्धारण गर्नेछ ।</p>		
४८.	धारा ४ कार्यकारिणी अधिकार	<p>(१) नेपालको कार्यकारिणी अधिकार यो संविधान र अन्य कानून बमोजिम राष्ट्रपतिमा निहित हुनेछ ।</p> <p>(२) यो संविधान र अन्य कानूनको अधीनमा रही नेपालको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन मन्त्रिपरिषद्का अन्य सदस्यहरूको सहयोगमा राष्ट्रपतिले गर्नेछ ।</p> <p>(३) संघीय नेपालको कार्यकारिणी कामहरू नेपाल सरकारको नाममा हुनेछ ।</p> <p>(४) नेपालको संघीय कार्यकारिणी अधिकार यस संविधानको अधीनमा रही अनुसूची ... मा उल्लिखित संघीय सूचि र साभा सूचिमा उल्लिखित विषयवस्तुमा सीमित रहनेछ ।</p> <p>(५) उपधारा (३) बमोजिम नेपाल सरकारको नाममा हुने निर्णय वा आदेश र तत्सम्बन्धी अधिकारपत्रको प्रमाणीकरण राष्ट्रपतिबाट जारी भएको नियमावली बमोजिम हुनेछ ।</p>	यो विषय विवादित देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	<p>संविधानसभाले बनाएको प्रश्नावली</p> <p>१. केन्द्रमा देहायका मध्ये कुन शासन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ?</p> <p>(क) सहमतीय (प्रत्यक्षरूपमा निर्वाचित) राष्ट्रपति प्रणाली</p> <p>(ख) संवैधानिक राष्ट्रपति सहित व्यवस्थापिकामा बहुमत प्राप्त कार्यकारी प्रधानमन्त्री रहने शासन प्रणाली</p> <p>(ग) व्यवस्थापिकाबाट निर्वाचित राष्ट्रपतीय शासन प्रणाली</p> <p>(घ) आलंकारिक राष्ट्रपतीय प्रणाली र जनताबाट प्रत्यक्षरूपमा निर्वाचित कार्यकारी अधिकार सहितको प्रधानमन्त्री</p>
४९.	धारा ५ मन्त्रिपरिषद्को गठन	<p>(१) मन्त्रिपरिषदमा राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, तथा अन्य मन्त्रीहरू रहनेछन् । मन्त्रिपरिषदको अध्यक्षता राष्ट्रपतिले गर्नेछ ।</p> <p>(२) राष्ट्रपतिले व्यवस्थापिकाका सदस्यहरू मध्येबाट उप राष्ट्रपति तथा अन्य मन्त्रीहरूको नियुक्ति गरी कार्य विभाजन समेत गर्नेछ ।</p> <p>तर मन्त्रिपरिषदमा संघीय व्यवस्थापिकाको कूल सदस्य संख्याको पन्ध्र प्रतिशत भन्दा बढी सदस्य रहने छैनन् ।</p> <p>(३) उप राष्ट्रपति तथा मन्त्रीहरू राष्ट्रपतिको इच्छा अनुसारको अवधि सम्म पदमा बहाल रहनेछन् ।</p> <p>(४) कुनै मन्त्री विशेषका विरुद्धमा धारा ..... बमोजिम व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनले अविश्वासको प्रस्ताव पारित गरेमा राष्ट्रपतिले त्यस्तो मन्त्रीलाई पदमुक्त गर्नेछ ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	२. मन्त्रिपरिषद्को गठन विधि के हुने ?
५०.	धारा ६ राष्ट्रपति पदमुक्त हुने अवस्था	<p>राष्ट्रपति देहायको अवस्थामा आफ्नो पदबाट मुक्त हुनेछ :</p> <p>(क) लिखित राजिनामा दिएमा, वा</p> <p>(ख) निजको मृत्यु भएमा, वा</p> <p>(ग) संविधानको गम्भीर उल्लंघन, खराब आचरण तथा पदीय दायित्व पूरा गर्न असमर्थ भएको कारणबाट व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको दुई तिहाई</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	

		वहुमतबाट निज विरुद्ध महाभियोगको प्रस्ताव पारित भएमा ।		
५१.	धारा ७ अविश्वासको प्रस्ताव	<p>(१) व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनको कूल सदस्य संख्याको बहुमतले मन्त्रपरिषद वा कुनै मन्त्री विशेषका विरुद्ध अविश्वासको प्रस्ताव पारित गरेमा राष्ट्रपतिले मन्त्रपरिषदको पुनर्गठन गर्नेछ ।</p> <p>(२) व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनको कूल सदस्य संख्याको बहुमतले राष्ट्रपति विरुद्ध अविश्वासको प्रस्ताव पारित गरेमा राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति र अन्य मन्त्रीहरूले राजिनामा दिनु पर्नेछ ।</p> <p>तर एकपटक राखेको अविश्वासको प्रस्ताव असफल भएको एकवर्ष भित्र सोही मन्त्रपरिषद वा राष्ट्रपति विरुद्ध अर्को अविश्वासको प्रस्ताव राख्न पाइने छैन ।</p>	सहमति हुन बाँकी देखिएकोले संवैधानिक-राजनीतिक सम्वाद तथा सहमति समितिमा पठाउने ।	

प्रादेशिक व्यवस्थापिकाको निर्वाचन प्रणाली

सि. नं.	विषय	असहमति भएका विषय	समितिको निष्कर्ष	कैफियत
५२.	धारा ८ प्रादेशिक व्यवस्थापिकाको निर्वाचन	<p>समितिको बैठकमा १८ मत प्राप्त निर्वाचन प्रणाली</p> <p>प्रादेशिक व्यवस्थापिकाको निर्वाचन: (१) प्रादेशिक व्यवस्थापिकाका नब्बे प्रतिशत सदस्यहरू कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम बहुसदस्यीय प्रत्यक्ष समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>(२) उपधारा (१) बमोजिमका सदस्यहरू एक निर्वाचन क्षेत्रबाट एकभन्दा बढी सदस्यहरू पनि निर्वाचित हुन सक्नेछन् ।</p> <p>(३) उपधारा (१) बमोजिमका सदस्यहरूले समानुपातिक समावेसी सिद्धान्तको आधारमा उम्मेदवार उठाउनु पर्नेछ ।</p> <p>(४) उपधारा (१) बमोजिमका सदस्यहरूको संख्या निर्धारण निर्वाचन क्षेत्रको जनसंख्या, भूगोल, आर्थिक सामाजिक विशेषताका आधारमा हुनेछ ।</p> <p>(५) मतदाताले उम्मेदवारको संख्याको आधारमा मतदान गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>(६) राष्ट्रिय जीवनको विभिन्न क्षेत्रमा विशिष्ट योगदान पुऱ्याएका विशेषज्ञ तथा अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत एवं लोपोन्मुख समुदायमध्येबाट दश प्रतिशत सदस्यहरू कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम दलले प्राप्त गरेको मत प्रतिशतको</p>	प्रदेशको निर्वाचन प्रणाली सम्बन्धी यो धारा विवादित रहेकोले संवैधानिक राजनीतिक संवाद तथा सहमति समितिमा पठाउन उपयुक्त हुने ।	<p>संविधानसभाले बनाएको प्रश्नावली :</p> <p>३. प्रदेशमा देहायका मध्ये कुन निर्वाचन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ?</p> <p>(क) बहुसदस्यीय प्रत्यक्ष समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली</p> <p>(ख) मिश्रित सदस्यीय समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली (पहिलो हुने निर्वाचित हुने र मिश्रित सदस्य समानुपातिक)</p> <p>(ग) मिश्रित निर्वाचन प्रणाली (पहिलो हुने निर्वाचित हुने र समानुपातिक)</p> <p>(घ) पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली</p> <p>(ङ) पूर्ण समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली</p>

		<p>अनुपातमा प्रदेशप्रमुखले दलको सिफारिसमा मनोनयन गर्नेछ ।</p> <p>समितिको बैठकमा १६ मत प्राप्त निर्वाचन प्रणाली</p> <p>प्रादेशिक व्यवस्थापिकाको निर्वाचन (१) प्रादेशिक व्यवस्थापिकाका सदस्यहरू कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम मिश्रित सदस्य समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>(२) उपधारा (१) बमोजिम पचास प्रतिशत सदस्यहरू महिला, आदिवासी/जनजाति, दलित, मधेशी तथा अन्य वर्ग र समुदायबाट समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा उम्मेदवारी सुनिश्चित हुने गरी पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>(३) उपधारा (१) बमोजिम पचास प्रतिशत सदस्यहरू सिङ्गो प्रदेशलाई एक निर्वाचन क्षेत्र मानी राजनीतिक दलले प्राप्त गरेको मतको आधारमा महिला, आदिवासी/जनजाति, दलित, मधेशी तथा अन्य समुदायबाट सूची प्रणालीको आधारमा समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>तर समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचित राजनीतिक दलले खसेको मतको तीन प्रतिशत मत प्राप्त गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>(४) उपधारा (२) को निर्वाचन परिणामको अमिल्दो अनुपातवापत क्षतिपूर्ति हुने गरी उपधारा (३) बमोजिमको निर्वाचनबाट सदस्यहरू निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>समितिको बैठकमा ३ मत प्राप्त निर्वाचन प्रणाली</p> <p>१. प्रादेशिक व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनको निर्वाचनः प्रादेशिक व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनका सदस्यहरू कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम महिला, आदिवासी जनजाती, दलित, मधेशी तथा अन्य समुदायबाट समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा उम्मेदवारी सुनिश्चित गरी पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>२. प्रादेशिक व्यवस्थापिकाको माथिल्लो सदनको निर्वाचनः</p> <p>(१) प्रादेशिक व्यवस्थापिकाको माथिल्लो</p>		
--	--	---	--	--

	<p>सदनका सदस्यहरू निर्वाचन सम्बन्धी कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>तर समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचित राजनीतिक दलले खसेको मतको तीन प्रतिशत मत प्राप्त गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>(२) उपधारा (१) बमोजिमका सदस्यहरू प्रत्येक राजनीतिकदलले तल्लो सदनमा प्राप्त गरेको मतको आधारमा कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम निर्वाचित हुनेछन् ।</p>		
--	---	--	--

संघीय/ केन्द्रीय व्यवस्थापिकाको निर्वाचन प्रणाली

सि.नं.	विषय	असहमति भएका विषय	समितिको निकायौं	कैफियत
५३.	धारा ९ संघीय/ केन्द्रीय व्यवस्थापिका को निर्वाचन	<p>समितिको बैठकमा १८ मत प्राप्त निर्वाचन प्रणाली</p> <p>केन्द्रीय व्यवस्थापिकाको निर्वाचन(१) केन्द्रीय व्यवस्थापिकाका सदस्यहरू कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम बहुसदस्यीय प्रत्यक्ष समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>(२) उपधारा (१) बमोजिमका सदस्यहरू एक निर्वाचन क्षेत्रबाट एकभन्दा बढी सदस्यहरू पनि निर्वाचित हुन सक्नेछन् ।</p> <p>(३) उपधारा (१) बमोजिमका सदस्यहरूले समानुपातिक समावेसी सिद्धान्तको आधारमा उम्मेदवार उठाउनु पर्नेछ ।</p> <p>(४) उपधारा (१) बमोजिमका सदस्यहरूको सीट निर्धारण निर्वाचन क्षेत्रको जनसंख्या, भूगोल, आर्थिक सामाजिक विशेषताका आधारमा गर्नुपर्नेछ ।</p> <p>(५) मतदाताले उम्मेदवारको संख्याको आधारमा मतदान गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>समितिको बैठकमा १६ मत प्राप्त निर्वाचन प्रणाली</p> <p>१. केन्द्रीय व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनको निर्वाचन: (१) केन्द्रीय व्यवस्थापिकाका तल्लो सदनका सदस्यहरू कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम मिश्रित सदस्य समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>(२) उपधारा (१) बमोजिम पचास प्रतिशत सदस्यहरू महिला, आदिवासी/जनजाति, दलित, मधेशी तथा अन्य वर्ग र समुदायबाट समानुपातिक समावेसी सिद्धान्तका आधारमा उम्मेदवारी सुनिश्चित हुने गरी पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली</p>	संघीय व्यवस्थापिकाको निर्वाचन प्रणाली सम्बन्धी यो धारा विवादित रहेकोले संवैधानिक राजनीतिक संवाद तथा सहमति समितिमा पठाउन उपयुक्त हुने ।	<p>संविधानसभाले बनाएको प्रश्नावली :</p> <p>४. संघीय तहको व्यवस्थापिकामा देहायका मध्ये कुन निर्वाचन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ?</p> <p>(क) बहुसदस्यीय प्रत्यक्ष समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली</p> <p>(ख) मिश्रित सदस्यीय समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली (पहिलो हुने निर्वाचित हुने र मिश्रित सदस्य समानुपातिक)</p> <p>(ग) मिश्रित निर्वाचन प्रणाली (पहिलो हुने निर्वाचित हुने र समानुपातिक)</p> <p>(घ) पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली</p> <p>(ङ) पूर्ण समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली</p>

		<p>अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>(३) उपधारा (१) बमोजिमका पचास प्रतिशत सदस्यहरू सिङ्गो मुलुकलाई एक निर्वाचन क्षेत्र मानी राजनीतिक दलले प्राप्त गरेको मतको आधारमा महिला, आदिवासी/जनजाति, दलित, मधेसी तथा अन्य वर्ग र समुदायबाट कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम सूची प्रणालीको आधारमा समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>तर समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचित राजनीतिक दलले खसेको मतको तीन प्रतिशत मत प्राप्त गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>(४) उपधारा (२) को निर्वाचन परिणामको अमिल्दो अनुपातवापत क्षतिपूर्ति हुने गरी उपधारा (३) बमोजिमको निर्वाचनबाट सदस्यहरू निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>२. केन्द्रीय व्यवस्थापिकाको माथिल्लो सदनको निर्वाचन: केन्द्रीय व्यवस्थापिकाको माथिल्लो सदनका पैसट्टी सदस्यहरू कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम देहायको निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् :</p> <p>(क) प्रत्येक प्रादेशिक व्यवस्थापिकाबाट बराबरी सख्यामा प्रतिनिधित्व हुने गरी पैतालीस जना सदस्यहरू,</p> <p>(ख) प्रत्येक प्रदेशभित्रका स्थानीय सरकार प्रमुखहरूको निर्णायक मण्डलबाट एक जनाका दरले प्रतिनिधित्व हुने गरी पन्ध्र जना सदस्यहरू,</p> <p>(ग) खण्ड (क) र (ख) बमोजिमका निर्वाचनमा महिला, आदिवासी/जनजाति, दलित, मधेसी र अन्य वर्ग र समुदायको समानुपातिक समावेसी प्रतिनिधित्व हुनु पर्नेछ ।</p> <p>(घ) राष्ट्रिय जीवनको विभिन्न क्षेत्रमा विशिष्ट योगदान पुऱ्याएका ख्यातिप्राप्त विशेषज्ञ, अल्पसंख्यक तथा सीमान्तकृत समुदायमध्येबाट प्रधानमन्त्रीको सिफारिसमा राष्ट्रपतिले मनोनित गरेका पाच जना सदस्यहरू ।</p> <p>समितिको बैठकमा ३ मत प्राप्त निर्वाचन प्रणाली</p> <p>१. केन्द्रीय व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनको निर्वाचन: केन्द्रीय व्यवस्थापिकाको तल्लो सदनका सदस्यहरू कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम महिला, आदिवासी/जनजाति,</p>		
--	--	---	--	--

	<p>दलित, मधेशी तथा अन्य समुदायबाट समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा उम्मेदवारी सुनिश्चित गरी पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचनप्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछन् ।</p> <p>२. केन्द्रीय व्यवस्थापिकाको माथिल्लो सदनको निर्वाचन: (१) केन्द्रीय व्यवस्थापिकाको माथिल्लो सदनका सदस्यहरूको कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अनुरूप निर्वाचित हुनेछ ।</p> <p>तर समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचित राजनीतिक दलले खसेको मतको तीन प्रतिशत मत प्राप्त गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>(२) उपधारा (१) बमोजिमका सदस्यहरू प्रत्येक राजनीतिक दलले तल्लो सदनमा प्राप्त गरेको मतको आधारमा निर्वाचित हुनेछन् ।</p>		
--	--	--	--

अनुसूची - १

“संविधानसभाको मिति २०६७।१।२३ गते बसेको १०६ औं बैठकको सुभाब र निर्देशन”

राज्यको शासकीय स्वरुप निर्धारण समितिको प्रतिवेदन

(क) प्रारम्भिक मस्यौदातर्फ

१. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXXIIIको धारा २ मा विभिन्न तहका सरकारहरु बीच अन्तरसम्बन्ध अन्तर्गत संघीय र प्रादेशीक सरकार विचको विवाद समाधान संयन्त्र तथा संघीय, प्रादेशीक र स्थानिय सरकारहरु बीचको विवाद समाधान संयन्त्र सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था प्रस्ताव गरेको देखिन्छ । संविधानसभा नियमावली, २०६५ अनुसार राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिको कार्यक्षेत्रमा ‘संघीय इकाईहरुबीच उत्पन्न हुनसक्ने विवादको समाधान सम्बन्धी संयन्त्र’ समेत रहेकाले यो विषय यहाँ दोहोरिएको छ । राज्यको शासकीय स्वरुप निर्धारण समितिको मस्यौदामा समितिको दृष्टिले सम्बन्धित भागमा राख्न सिफारिस गरिएका विषयलाई संवैधानिक समितिले महत्वपूर्ण सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा ग्रहण गरी सम्बन्धित विषयलाई पूर्णता दिने क्रममा ध्यान दिने ।
२. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXIIIको उपधारा (१) र (२) मा रहेको “यो संविधान र अन्य कानूनको अधीनमा रही प्रत्येक प्रदेशको” भन्ने वाक्यांशको सट्टा “संविधान र कानूनको अधीनमा रही प्रदेशको” भन्ने वाक्यांश राख्ने ।
३. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXIVको धारा ४ को उपधारा (१) को खण्ड (ख) मा मुख्यमन्त्रीको हकमा गरिए जस्तै एकरुपता कायम गर्न “राष्ट्रपति समक्ष राजीनामा दिएमा” भन्ने व्यवस्था राख्ने ।
४. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXIVको धारा ४ को शीर्षक “प्रदेशप्रमुख पदमुक्त हुने अवस्था” को सट्टा “प्रदेशप्रमुखको पद रिक्त हुने अवस्था” भनी राख्ने ।
५. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXVको धारा ५ को उपधारा (२) मा रहेको “सामान्यतया” भन्ने शब्द व्याख्यात्मक टिप्पणीसंग मेल नखाएको र मस्यौदाको दृष्टिले पनि नमिलेकोले हटाउने ।
६. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXVIको धारा ७ को उपधारा (२) अन्तर्गत रहेको स्पष्टीकरणको सट्टा देहायको स्पष्टीकरण राख्ने :- “स्पष्टीकरण: यस धाराको प्रयोजनको लागि मन्त्री भन्नाले मुख्यमन्त्री, उप मुख्यमन्त्री, मन्त्री, राज्यमन्त्री र सहायक मन्त्री समेतलाई जनाउँछ ।”
७. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXVII को धारा ७ को उपधारा (६) (७) र (८) लाई धारा ८ अन्तर्गत उपधारा (३), (४) र (५) बनाई मस्यौदा मिलाउने ।
८. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXVIIको धारा ७ को उपधारा (७) को खण्ड (ख) मा रहेको “प्रधानमन्त्री” शब्दको सट्टा “मुख्यमन्त्री” शब्द राख्ने ।
९. प्रदेशमा राज्य मन्त्री र सहायक मन्त्री नियुक्त गर्न सकिने विषय धारा ७ को उपधारा (१), (२), (३) र (४) ले नै स्पष्ट गरिसकेकोले धारा ९ राख्न नपर्ने हुनाले त्यसलाई हटाउने ।
१०. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXXVIIमा रहेको धारा ४ को सरकारी सेवाको गठन सम्बन्धी व्यवस्थामा निश्चित सेवामात्र संविधानमा उल्लेख गरी कठोर बनाउन उपयुक्त नभएको, नेपाली सेना र प्रहरी सम्बन्धी व्यवस्था राष्ट्रिय हितको संरक्षण समितिको प्रतिवेदनमा सुभाब र निर्देशन भैसकेको हुँदा यसमा अन्तरिम

संविधानमा भए भन्दा बढी व्यवस्था गर्न आवश्यक नभएकोले उपधारा (१) को सट्टा देहायको उपधारा (१) राख्ने : “(१) संघीय सरकारले देशको प्रशासन सञ्चालन गर्न निजामती सेवा र आवश्यक अन्य सेवाहरूको गठन गर्न सक्नेछ । त्यस्ता सेवाहरूको गठन, सञ्चालन र सेवाका शर्तहरू ऐनद्वारा निर्धारण गरिएबमोजिम हुनेछन ।”

११. संघीय सरकारी सेवाको विषयमा उपधारा (१) ले नै संबोधन गरेकाले सोही धाराको उपधारा (२) मा रहेको “संघीय” शब्द आवश्यक नपर्ने हुँदा हटाउने । साथै त्यसमा रहेको “प्रादेशिक र स्थानीय सरकारले राज्यको प्रशासन सञ्चालन गर्न आवश्यकतानुसार” भन्ने वाक्यांशको सट्टा “प्रादेशिक, विशेष संरचना र स्थानीय सरकारले आफ्नो प्रशासन सञ्चालन गर्न आवश्यकतानुसार ऐनद्वारा” भन्ने वाक्यांश राख्ने ।
१२. सोही धारा ४ को उपधारा (३) र (४) आवश्यक नभएकोले हटाई क्रम मिलाउने ।
१३. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXXVIIIको धारा ५ को उपधारा (१) मा संघीय र प्रादेशिक पछि “स्थानीय” शब्द थप्नु पर्ने । किनकी यसै प्रतिवेदनको माथि स्थानीय कार्यकारीणी अन्तर्गतको धारा ५ मा स्थानीय व्यवस्थापिकाको परिकल्पना गरिएको र प्रस्तुत धाराको व्याख्यात्मक टिप्पणीमा पनि स्थानीय विधायिकाको अपरीहार्यता भएको भन्ने व्यहोरा रहेकोले त्यसलाई मिलान गर्ने प्रकारको व्यवस्था गर्न आवश्यक छ ।
१४. प्रारम्भिक मस्यौदाको पेज नं. XXXIXको धारा ५ मा रहेको निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण आयोग अस्थायी प्रकृतिको रहेकोले धारा ६ मा निर्वाचन क्षेत्रको पुनरावलोकन त्यही आयोगले गर्ने भन्नु भन्दा पनि प्रत्येक आवधिक जनगणना पछिको निर्वाचन हुनु भन्दा अघि आयोग गठन गरी निर्वाचन क्षेत्रको पुनरावलोकन गर्ने व्यवस्था राख्नु उपयुक्त हुने भएकोले सो व्यवस्था धारा ५ मा नै उपधारा थप गरी समावेश गर्ने र अलग्गै धारा ६ राख्न आवश्यक नहुने ।
१५. कुनै कारणले प्रदेशको मन्त्रपरिषद् नरहने अवस्था भएमा प्रदेशको कार्यकारीणी अधिकार प्रदेश प्रमुखले नै प्रयोग गर्ने कुरामा कुनै विवाद छैन । पेज नं. XXIII को उपधारा (१) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशलाई अन्तिम रूप दिदां कस्तो अवस्थामा प्रदेशको मन्त्रपरिषद् विघटन हुन सक्छ भन्ने विषयमा संकटकालीन अधिकार लगायतका अन्य व्यवस्थालाई ध्यान दिने ।
१६. प्रतिनिधित्वको आधार जनसंख्या र भुगोल दुवै हुने भएकोले मस्यौदाको पेज नं. XXXIX को धारा ५ को उपधारा (६) मा रहेको व्यवस्थालाई सोही मान्यताको आधारमा परिमार्जन गर्ने ।
१७. मिश्रित सदस्यीय समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अवलम्बन गर्ने गरी निर्वाचन प्रणाली टुंगो लागेमा समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचित राजनीतिक दलले खसेको मतको ३ प्रतिशत मत प्राप्त गर्नु पर्ने प्रावधान नराख्ने ।
१८. स्थानीय सरकारको कार्यकारी, विधायिकी र न्यायपालिकीय अधिकार प्रयोगको संयन्त्र अलग-अलग हुने व्यवस्था गर्नु पर्ने भएकोले सोही मान्यता अनुरूप स्थानीय कार्यकारीणी सम्बन्धी व्यवस्थामा आवश्यक परिमार्जन गर्ने ।

(ख) अवधारणा पत्रतर्फ

- अवधारणा पत्रको पेज नं. ७८, नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ शीर्षक अन्तर्गत रहेको शुरुको “ऐतिहासिक जनआन्दोलन दुईबाट देशमा चलिरहेको जनयुद्धलाई समाप्त गरी शान्ति प्रक्रियाको शुरुवातको क्रममा तर्जुमा गरिएको संविधान नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ हो” भन्ने वाक्यको सट्टा “संविधानसभाबाट नयाँ संविधान नबनेसम्मको अन्तरिम अवधिलाई नियमन र व्यवस्थापन गर्नको लागि राजनीतिक सहमतिबाट नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ निर्माण गरिएको हो” भन्ने वाक्य राख्ने ।

(ग) देहायका विषयहरुमा संवैधानिक समितिले नै थप छलफल गरी टुंगो लगाई मस्यौदा परिमार्जन गर्ने

१. केन्द्रमा देहायका मध्ये कुन शासन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ?

- (क) सहमतिय (प्रत्यक्षरुपमा निर्वाचित) राष्ट्रपति प्रणाली
- (ख) संवैधानिक राष्ट्रपति सहित व्यवस्थापिकामा बहुमत प्राप्त कार्यकारी प्रधानमन्त्री रहने शासन प्रणाली
- (ग) व्यवस्थापिकाबाट निर्वाचित राष्ट्रपतिय शासन प्रणाली
- (घ) आलंकारिक राष्ट्रपतिय प्रणाली र जनताबाट प्रत्यक्षरुपमा निर्वाचित कार्यकारी अधिकार सहितको प्रधानमन्त्री

२. संघीय तहको व्यवस्थापिकामा देहायका मध्ये कुन निर्वाचन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ?

- (क) बहुसदस्यीय प्रत्यक्ष समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली
- (ख) मिश्रित सदस्यीय समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली (पहिलो हुने निर्वाचित हुने र मिश्रित सदस्य समानुपातिक)
- (ग) मिश्रित निर्वाचन प्रणाली (पहिलो हुने निर्वाचित हुने र समानुपातिक)
- (घ) पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली
- (ङ) पूर्ण समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली

३. प्रदेशमा देहायका मध्ये कुन निर्वाचन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ?(पेज नं. १६)

- (क) बहुसदस्यीय प्रत्यक्ष समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली
- (ख) मिश्रित सदस्यीय समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली (पहिलो हुने निर्वाचित हुने र मिश्रित सदस्य समानुपातिक)
- (ग) मिश्रित निर्वाचन प्रणाली (पहिलो हुने निर्वाचित हुने र समानुपातिक)
- (घ) पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली
- (ङ) पूर्ण समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली

खुला प्रश्न

४. मन्त्रिपरिषद्को गठन विधि के हुने ?

अनुसूची

संविधान सभा

संवैधानिक अभिलेख अध्ययन तथा निर्वर्णन समिति

राज्यको शासकीय स्वरूप निर्धारण समितिको प्रतिवेदन अध्ययन उप-समिति

१	मा.श्री हरिवोल प्रसाद गजुरेल	संयोजक
२	मा.श्री जीवन बहादुर शाही	सदस्य
३	मा.श्री दिपक कार्की	सदस्य
४	मा.श्री नविन्द्रराज जोशी	सदस्य
५	मा.श्री बिक्रम पाण्डे	सदस्य
६	मा.श्री राधादेवी तिमल्सिना	सदस्य
७	मा.श्री भाष्कर भद्रा	सदस्य
८	मा.श्री मदनबहादुर अमात्य	सदस्य
९	मा.श्री मीना पुन	सदस्य
१०	मा.श्री राजेन्द्र प्रसाद पाण्डे	सदस्य
११	मा.श्री रामजनम चौधरी	सदस्य
१२	मा.श्री लीला मगर	सदस्य
१३	मा.श्री वीरबहादुर बलायर	सदस्य
१४	मा.श्री विष्णु प्रसाद पौडेल	सदस्य
१५	मा.श्री सन्त कुमार थारु	सदस्य
१६	मा. श्री श्रवणकुमार अग्रवाल	सदस्य